

ИРИНА Р. МИЛУТИНОВИЋ *
Институт за европске студије
Београд

УДК 316.77:172
Монографска студија
Примљен: 13.09.2016
Одобрен: 17.10.2016
Страна: 523-533

ДА ЛИ ЈЕ ЕТИЧКИ КОДЕКС ПОТРЕБАН МЕДИЈИМА У СРБИЈИ?*

Сажетак: Предмет овог рада је критичка анализа примене етичког кодекса у савременом српском новинарству. Полазећи од нормативног карактера друштвене одговорности медија, разматрани су учинци медијске саморегулације у штампаним новинама и њиховим онлајн издањима. Циљ рада је да се, применом критичко-аналитичког метода, испита однос етичког кодекса и новинарске професије у Републици Србији. Наративни оквир истраживања чине питања: како побољшати квалитет и одговорност медија?; који су најважнији етички стандарди новинарства у дигиталном добу?; који је смисао саморегулације медија на онлајн платформама?.

Закључујемо да савремено новинарство у Србији показује многе примере нарушавања етичких и професионалних стандарда. Превазилажење негативне праксе захтева неколико мера: спровођење доследније и консеквентније политике медијске корегулације; оснаживање овлашћења независних регулаторних тела и увођење предмета Медијска писменост у систем обавезног образовања у Републици Србији.

Кључне речи: штампани медији, онлајн медији, етички кодекс, Савет за штампу, Република Србија

Уместо увода: неке контроверзе савременог новинарства

Новинарски професионализам се темељи на крхким основама. Могуће је идентификовати неколико структурних елемената новинарске професије: 1) професионална аутономија (заснива се на систематском знању стеченом кроз прописано образовање и обуку за одређену професију; у новинарству аутономија је слаб темељ професије јер оно не остварује висок ниво езотеричности и затворености у тумачењу аутентичних знања); 2) скуп специфичних професионалних и етичких норми (на пример, критеријуми вредновања изван личне политичке оријентације или обавеза да се заштити поверљив извор представ-

---

* irina.milutinovic@gmail.com

** Овај рад представља део истраживања у оквиру пројекта ИЕС под бројем 179014, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Р. Србије.

љају обавезујуће кодексе у оквиру професионалног новинарског рада); 3) етика јавне службе (заштита интереса јавности надређена је парцијалним, материјалним и утилитаристичким циљевима); 4) механизми саморегулације (уколико су формално и институционално прописани и примењени у новинарској пракси, могу се третирати као *differentia specifica* у односу на друге професије); 5) начело професионалне самоидентификације (гради се око скупа вредности које се стандардизују у једној професионалној заједници, а које новинар усваја као један од елемената свог идентитета). Као супротност начелу професионализације стоји инструментализација, и у медијима се остварује кроз доминацију спољних агенаса у новинарској пракси. Инструментализација ослабљује аутентичне основе новинарске професије и препушта друштвено одговорну област парцијалним утилитарним интересима у друштвеној, економској и политичкој сфери (Hallin, Mancini, 2004).

Медиолози издвајају неколико узрока слабљења идентитета новинарске професије у савремено доба: преминација профитних интереса на тзв. слободном медијском тржишту; политички утицаји који угрожавају поље критичког дискурса у медијима и подстичу пораст аутоцензуре; уплив ПР индустрије у обликовање медијских садржаја којим се маргинализује истраживачки новинарски приступ и умањује критички потенцијал медија; ослабљен економски и социјални положај медијских радника; неадекватан образовни систем. Конкурентност и брзина произвођења и емитовања вести на различитим платформама скраћују време неопходно за веродостојну проверу чињеница и извора, али и намећу обавезу новинара да „универтализује“ своје способности интерпретирања разнородних области друштвеног живота (економија, култура, политика...), док самостално обавља и разнолике техничке послове (сниматеља, фотографа, техничког уредника...), у условима редукованих материјалних и људских ресурса (Кљајић, 2014: 89). У извештајима Савета за борбу против корупције из 2015. и 2011. године скицирани су узроци и методе „срзавања квалитета медија“¹ у Србији. Савет нарочито указује на профитну мотивацију власника новинских предузећа и политичке обрачуне у медијима кроз дискредитовање одређених друштвених и политичких институција или личности, који се најчешће изводе пласирањем измишљених информација и маштовитих теорија завере, поверљивих података из тзв. анонимних извора или пак полицијских, тужилачких и судских предмета.

Структуру и етику новинарске професије темељно мења дигитална техничко-технолошка инфраструктура медија и нарочито интернет. У савремено доба се нека од значајнијих питања новинарске теорије и праксе односе на ефикасност етичких стандарда наслеђених из ере традиционалних штампаних медија у измењеном, информационом окружењу. Пре неколико година су само професионални новинари били у могућности да у оквиру институционалних

---

¹ Извештај о власничкој структури и контроли медија у Србији, бр.: 345-00-1829/2015, Савет за борбу против корупције, Београд, 26. 2. 2015, <http://www.antikorupcija-savet.gov.rs/izvestaji/cid1028-2751/izvestaj-o-vlasnickoj-strukturi-i-kontroli-medija-u-srbiji> (посећено 20. 8. 2016)

комуникационих центара система масовних медија, селектују информације, преводe их одговарајућим симболичким средствима у медијске поруке и дистрибуирају према неограниченом мноштву појединаца – масовној публици, посредством одговарајуће техничко-технолошке структуре – физичког носача поруке и уређаја за њену дистрибуцију. Захваљујући дигиталној технологији, на почетку 21. века сваки припадник „примајуће структуре“ може сопствени медијски садржај да дистрибуира на интернету ка глобалној публици. Међутим, ова могућност не чини новинаром сваког појединца који кориснички генерише медијски садржај, нити тако обликован и дистрибуиран садржај представља поуздан извор сазнања са становишта тачности, објективности и непристрасности обавештавања. Ови критеријуми обавезују професионалне новинаре.

У процесу емитовања порука на онлајн платформама заступљена су три нивоа партиципације: професионално новинарство – примењено у онлајн издањима штампаних новина и уређивачки обликованим порталима; грађанско новинарство – у кориснички генерисаним садржајима изван традиционалне новинарске матрице, и записи на интернет форумима, друштвеним мрежама, самосталним електронским публикацијама попут блогова, веб-презентација и слично – не сматрају се производима новинарске делатности. На Мрежи се одвија професионална трансформација кроз праксу тзв. грађанског новинарства, које се конституише изван стандарда традиционалних мас-медија. Припадници медијске публике све интерактивније учествују у обликовању јавне агенде, чиме се угрожава нормативни карактер професије новинара. Док професионално новинарство не допушта наклоњеност интересним групама или гледиштима, грађанско новинарство тиме није ограничено. На пример, блогер изриче свој лични став, дакле, разлика између блогера и професионалног новинара огледа се у одговорности према јавности. Новинар одређене медијске компаније обавезан је да поштује одредбе медијских закона и упутства саморегулаторног кодекса, који пак блогера не обавезују. Веродостојност грађанског новинарства нарочито угрожава анонимност твораца онлајн садржаја, који идентитет неретко скривају иза псеудонима или лажних електронских трагова. Стога је у кредибилној блогосфери нужна уредничка одговорност.² Информативна релевантност медијског садржаја на Мрежи више се не тумачи на основу његовог порекла већ других критеријума, какви су уреднички приступ садржају (уређивачки обликован садржај), поштовање начела новинарске етике (нпр. заштита извора, проверљивост, итд.) и званичних професионалних кодекса. Поштовање ових захтева представља лакмус папир у новинарској онлајн пракси, на основу којег они интернет портали који се опредељују за поштовање кодекса и региструју у јавности јемче за своју професионалност и кредибилитет.

Како побољшати квалитет и поузданост медија у условима друштвене кризе новинарске професије и корисничке партиципације у дигиталним меди-

² Као успешнији слове британски онлајн бренд „Huffington Post“, немачки воч блог „BildBlog“ или технолози блогови попут „Mashable“.

јима која замагљује границу између професионалног и грађанског новинарства? Медијски стручњаци потенцијал за унапређивање новинарске професије и квалитета медија препознају у одлучној примени саморегулаторних мера. Принципи медијске саморегулације су утемељени у етичким правилима струке и аутономни – јер о свим питањима одлучују медијски професионалци (одређујући опсег својих надлежности и дефинишући етичке кодексе и механизме за њихово спровођење: саморегулаторна тела, њихове инструменте, процедуре и казнене мере). Саморегулаторна пракса у онлајн новинарству се не разликује у односу на стандарде који су прописани за рад традиционалних медија, већ се они преузимају и прилагођавају технолошким специфичностима и различитим културолошким импликацијама глобалне мреже.

Зашто је етички кодекс значајан? У оквиру етичког кодекса се дефинишу професионални стандарди и чине доступним и транспарентним основе за оцењивање квалитета новинарског рада. Доношењем обавезујућег етичког кодекса и његовом применом, медији јемче свој део одговорности за демократски конституисану јавност. Етички кодекс тако легитимизује професију новинара и одваја га од његових приватних улога и личних афинитета. У савремено доба, новинарски кодекси, начела и правила, различити су по садржини, систематици и формулацијски, али углавном обухватају исте вредности: истинитост извештавања, новинарска пажња, одговорност, чување извора, независност и интегритет новинара, унутрашња слобода, права других којих се информације тичу, посебно приватност и недискриминација (Водинелић, Гајин, 2006). Огледни примери етичких кодекса су: „BBC Producer’s Guide“, „Code of the Conduct for the News and Editorial Departments New York Times“, затим етички водичи Assosiated Press Media Editors: „Statement of Ethical Principles“ и „Policies for Employeees of the News Departments of The Wall Street Journal“. Ове компаније су формулисале обухватна али не и потпуна упутства која регулишу поступке новинара на интернету, јер Мрежа стално отвара нова питања и проблематизује могућност примене општих решења у свим случајевима.

Кодекс новинара Србије и Савет за штампу

Кодекс новинара Србије усвојен је 2006. године као етички стандард професионалног поступања новинара, а новинарска удружења су га 2013. допунила одредбама о спречавању корупције и сукобу интереса. У образложењима Преамбуле експлицирана је дужност медија „да интерес јавности за потпуним, благовременим и истинитим информисањем ставе изнад свих других интереса“, а као одговорни за примену Кодекса назначени су и уредници и издавачи: „Новинари, односно уредници професионално су одговорни јавности (читаоцима/гледаоцима/слушаоцима), а не издавачу/власнику (држави и интересним групама), и њиховим приватним, економским, политичким и другим интересима. Издавач/власник има неспорно право да остварује пословну добит и њоме се руководи у пословању медија. Истовремено, разлог постојања медија јесте јавни интерес, и власничко право га не сме нарушити. Пословни,

политички и приватни интереси издавача/власника не смеју да буду изговор или оправдање за кршење овог Кодекса“ (Кодекс новинара Србије, 2015: 5-6). Уређивачка политика медија, дакле, према нормативном карактеру њихове друштвене одговорности, не сме да буде у несагласју – како са законом, тако и са кодексом професионалног поступања. Кодекс новинара Србије се састоји из 10 чланова, у којима су разрађена права, обавезе, дужности новинара и смернице (упутства) за њихово практично реализовање. Вредности професионалне етике које се кодификују су: I. Истинитост извештавања, II. Независност од притисака, III. Спречавање корупције и сукоба интереса, IV. Одговорност новинара, V. Новинарска пажња, VI. Однос према изворима информисања, VII. Поштовање приватности, VIII. Коришћење часних средстава, IX. Поштовање ауторства и X. Заштита новинара.

Савет за штампу је у Србији основан тек 2009. године, као независно, саморегулаторно тело које окупља издаваче, власнике штампаних, онлајн медија, новинских агенција и професионалне новинаре, и члан је Алијансе независних савета за штампу Европе. Оснивачи Савета су представници Асоцијације новинских издавача и електронских медија, Асоцијације независних локалних медија „Локал прес“, Независног удружења новинара Србије и Удружења новинара Србије. Савет за штампу је основан да би пратио поштовање Кодекса новинара Србије у штампаним и онлајн медијима, као и у новинским агенцијама и решавао жалбе појединаца и институција на садржаје тих медија. „У надлежности Савета је медијација између оштећених појединаца односно институција и редакција, као и изношење јавних опомена за кршење етичких стандарда утврђених Кодексом новинара Србије. Савет за штампу се бави и едукацијом за поступање у складу са Кодексом новинара и ради на јачању улоге медија у Србији.“³ У пуној надлежности Савета првобитно су били само штампани медији и њихова онлајн издања свих чланова Асоцијације медија и Локал преса. Променом Статута у фебруару 2016, ово тело је проширило своје функције, тако да доноси одлуке и изриче јавне опомене и оним онлајн медијима који нису добровољно прихватили пуну надлежност (тзв. ограничена надлежност Савета).⁴ Према Статуту Савета за штампу, медијима се сматрају штампани медији и њихова издања на свим платформама, новинске агенције и информативни портали.⁵ У складу са ограниченом надлежношћу Савета за штампу, Комисији за жалбе овог тела може се поднети жалба против сваког штампаног медија, новинске агенције или информативног портала, уколико се сматра да је повређен Кодекс новинара Србије. Ова мера уведена је ради заштите интереса јавности у односу на оне портале који нису регистровани као јавно гласило у складу са Законом, нити су регистровани у неком од новинарских удружења.

³ <http://www.savetzastampu.rs/cirilica/o-nama> (посећено 22. 5. 2016)

⁴ Једна статутарна измена односи се и на укидање права вета у одлучивању Комисије за жалбе Савета.

⁵ <http://www.savetzastampu.rs/cirilica/statut>, чл. 8-9 (посећено 22. 5. 2016)

Право да поднесе жалбу има „сваки појединац, организација или институција, који су директно погођени објављеним садржајем на који се жале“⁶. Приговор се може поднети и у нечије име, али је у том случају неопходно прибавити писану сагласност те особе. Жалбу могу поднети и удружења која се баве заштитом људских права, али је за то овлашћен и сваки члан Комисије за жалбе.⁷ Уколико се у прописаној процедури утврди да је жалба основана, Комисија доноси одлуку или јавну опомену којом се жалба усваја. Ови акти садрже образложење са назнаком конкретне радње којом је повређен Кодекс новинара Србије и одређене препоруке, и достављају се медију против којег је жалба приложена. Медиј је потом обавезан да у прописаном року објави одлуку којом је усвојена жалба. Санкција коју изриче Савет за штампу је морална опомена и исцрпљује се овом обавезом: „Медиј објављује изреку одлуке којом се жалба усваја са изводом образложења не дужим од 2.000 словних знакова које ће му доставити Комисија, са поуком о обавези објављивања и роковима за објављивање“, а на интернет презентацији Савета објављује се одлука или јавна опомена са образложењем у целости.⁸

Статистике које саопштавају представници Савета за штампу на својим конференцијама за медије, показују да се у 2015. години увећао број жалби у односу на претходну. Од јануара до децембра 2015. Савету је упућено 109 жалби, од којих се једна половина односила на непоштовање ауторства. Од укупног броја решених жалби, прекршај Кодекса утврђен је у 60 случајева (у 2014. таква одлука донета у 23 случаја), од чега је изречено 36 јавних опомена медијима који нису прихватили пуну надлежност Савета за штампу.⁹ Поступак медијације показао је да редакције ретко признају своје грешке. Утврђено је да је највећи број прекршаја Кодекса остварен у одељку Истинитост извештавања, и то у вези са објављивањем неоснованих оптужби, клевета и гласина, затим у вези с одредбама којим се забрањује дискриминација и говор мржње, и у одељку Поштовање ауторства. У највећем броју случајева, прекршено је више тачака Кодекса новинара. Одлука да Кодекс није прекршен донета је за 21 од 93 разматране жалбе.

Крајем априла 2016. године представљени су резултати мониторинга осам националних дневних листова за период 1–24. априла, који показују да је у 508 текстова на једном или више места прекршен новинарски кодекс. Представници Савета за штампу указали су на знатно погоршање стања у односу на претходну годину. Странице тзв. црне хронике идентификоване су као место где се најчешће крше новинарски кодекси.¹⁰ На трибини „Партнерство за унапређење медијског интегритета“ коју је у мају ове године у Крагујевцу организовала Мисија ОЕБС-а у Србији у оквиру пројекта „BetterMedia Srbija“, саоп-

---

⁶ <http://www.savetzastampu.rs/cirilica/sta-mozemo-da-uradimo-za-vas> (посећено 22. 5. 2016)

⁷ <http://www.savetzastampu.rs/cirilica/sta-mozemo-da-uradimo-za-vas> (посећено 22. 5. 2016)

⁸ <http://www.savetzastampu.rs/cirilica/poslovnik-o-radu-komisije>, čl. 17 (посећено 22. 5. 2016)

⁹ „Вукашин Обрадовић на челу УО Савета за штампу“,

<http://www.asmedi.org/Stranice/Saopstenja.aspx>, 11. 3. 2016. (посећено 22. 5. 2016)

¹⁰ <http://www.uns.org/sr/desk/media-news/38950/savet-za-stampu-povecano-krsenje-novinarskog-koдекsa.html> (посећено 22. 5. 2016)

штена је оцена генералне секретарке Савета за штампу да је Етички кодекс „највише и најбруталније кршен у више од 100 текстова који се баве убиством певачице Јелене Марјановић“.¹¹ После вишемесечне медијске контроверзе поводом овог убиства, на веб-сајту Савета за штампу регистровано је само неколико жалбених поступака које су покренули чланови Комисије за жалбе¹², и то тек након серије веома узнемирујућих и сензационалистичких написа којима је у току јула већина београдских дневних новина извештавала о детаљима бруталног злочина чија је жртва трогодишња девојчица у једном зајечарском селу. Забрињавајућа је чињеница да је поводом кршења професионалних принципа у наведеним случајевима изостала одлучнија критика Суда части УНС-а, који има надлежност над појединцима који су чланови Удружења и, према Статуту, „може и самоиницијативно покренути поступак за испитивање одређених поступака чланова УНС-а, ако сматра да одређено поступање члана УНС-а није у складу са Кодексом новинара Србије“.¹³

Узмимо ли за предмет анализе извештавање о поменутом убиству певачице, испоставља се да је у континуитету кршено више стандарда Кодекса новинара, али и неке законске одредбе. Остављајући овом приликом правне акте по страни, у овом раду се идентификује кршење следећих одредби Кодекса. 1) У већини предметних текстова недостаје или је неуверљиво спроведена обавеза новинара и уредника „да праве јасну разлику између чињеница које преносе, коментара, претпоставки и нагађања“ (...) и „дужност новинара да консултује најмање два независна извора информација која ће дати информацију да потврде или оспоре“ (тачка 1 чл. I). 2) У текстовима у којима не пише ништа о теми која се помиње у наслову, крши се одредба тачке 1 члана II Кодекса: „Наслов текста/прилога не сме да буде у супротности са суштином прилога“. 3) Проблематична је одговорност новинара са становишта тачке 3 чл. IV: „Новинар је дужан да поштује правило претпоставке невиности и не сме никога прогласити кривим до изрицања судске пресуде. Медији су дужни да поштују право претпоставке невиности и да штите приватност и идентитет осумњиченог или починиоца, чак и у случају признања кривице. Заштита приватности и идентитета подразумева не само заштиту имена (означавање осумњиченог иницијалима), већ и заштиту других података који би могли да упуте на његов идентитет: фотографија, адреса, опис изгледа, брачно стање, социјални статус, припадност некој групи, имена суседа, рођака и пријатеља.“ 4) Употреба неименованих извора информација често представља начин за изношење нетачних, непотпуних и недовољно проверених информација, чиме се, према тачки 3 члана VI, нарушава кредибилитет новинара и медија. 5) Проблематично је извештавање са становишта одредаба о поштовању приватности, достојанства и интегритета људи о којима новинар пише: „Чак и уколико надлеж-

¹¹ http://www.savetzastampu.rs/cirilica/pres/95/2016/05/11/1111/savet_-kodeks-najbrutalnije-krsen-u-tekstovima-o-pevacici.html (посећено 22. 5. 2016)

¹² „Петар Јеремић против дневног листа Ало“, <http://www.savetzastampu.rs/cirilica/odluke/85/2016/07/11/1189/petar-jeremic-protiv-dnevnog-lista-alo.html> (посећено 20. 8. 2016)

¹³ Члан 64 Статута УНС-а, <http://www.uns.org.rs/o-nama/files.html> (посећено 22. 5. 2016)

ни државни органи објаве податке који спадају у домен приватности починиоца или жртве, медији ту информацију не смеју да преносе“ (тачка 1 члан VII). Кодекс нарочито наглашава обавезу новинара и уредника да „избегавају спекулације и преношење недовољно проверљивих ставова у извештавању о несрећама и трагедијама у којима има страдалих или су тешко погођени материјални и други интереси грађана“ (тачка 2 члан VII).

Игнорисање саморегулаторних надлежности или неодлучност у њиховом спровођењу додатно девастира новинарску професију и медијску сцену у Србији. У току 2015. године, насловне стране појединих високотиражних листова упамћене су по експлицитним призорима трауматизоване деце. Биле су нарочито упечатљиве фотографије телесних рана малолетног дечака оболелог од тзв. лептирине болести на насловним странама више дневних листова и интернет порталима.¹⁴ Како би се скренула пажња јавности на неодговорност бившег министра просвете у вези са болесним дететом, фотографија министра се такође појављивала у појединим медијима, али знатно умањена у односу на централни приказ. Упркос потенцијално хуманом мотиву, у овом случају је спорно новинарско поступање по члану IV Кодекса новинара Србије: поред објављивања непримерених садржаја који могу имати штетан утицај на децу, овде је дискутабилна заштита „права и достојанства деце, жртава злочина, особа са хендикепом и других угрожених група“. Тешко се може оправдати наглашено визуализовање и понављање тако драматичног фото-призора, имајући у виду и члан VI Кодекса, у којем се наводи да новинар не сме да злоупотреби емоције других људи или њихово незнање. Поводом овог случаја није забележено адекватно реаговање надлежних тела.

Саморегулација је још неуверљивије заступљена у онлајн медијима у Србији. Један од ретких поступака вођен је поводом жалбе коју је поднела ауторка текста објављеног на једном политичко-информативном порталу, и то против уредника тог портала – што је први такав случај у Србији. Наиме, „бранећи“ ауторку од погрдних коментара, главни уредник је дословно поновио оптужбе коментатора: „није у реду да о њој пишете као да је Тачијев сарадник, шиптарско копиле, плаћена усташица...“, цитирајући чак и квалификације из необјављених коментара. Чланови Комисије оценили су да је Кодекс прекршен најпре објављивањем на порталу коментара који представљају дискриминаторну конотацију (члан V, Новинарска пажња), а потом и њиховим понављањем у коментару главног уредника. Имајући у виду могућност да је то учињено „у искреној жељи да заштити ауторку и без намере да је увреди“, Комисија је саопштила да „не цени намеру, већ њен ефекат“.¹⁵

Упоредо са спорим и недоследним поступањем Савета за штампу, и надлежно министарство је реаговало споро и неодређено. Министарство културе и информисања се коначно оглашава пред крај мандата саопштењем: „Одмах прекинути са сензационалистичким извештавањем о трагедијама и

---

¹⁴ Текстови су објављивани у штампаним и онлајн издањима почев од 22. октобра 2015.

¹⁵ „Ана Радмиловић против Нове српске политичке мисли“, <http://www.savetzastampu.rs/latinica/zalbeni-postupci/2069>, 30.07.2014 (посећено: 22. 5. 2016)

злочинима¹⁶ и позива саморегулаторна и регулаторна тела да „у складу са својим надлежностима, одмах реагују на све случајеве сензационалистичког извештавања којима се узнемирава јавност, наноси додатни бол породицама жртава и нарушава званична истрага“.¹⁷ Изостала је уверљивија јавна критика и санкција.

Закључак

Анализа садржаја у домаћим полутаблоидним и таблоидним листовима показује неколико доминантних планова: несреће описане са мноштвом бизарних детаља злочина и других криминалних радњи, презентују се уз непоштовање јавности и професионалног кодекса; наметљиво заступљене личности које пажњу привлаче вулгарним и баналним карактеристикама и промовишу одређени животни стил; стигматизовање политичких противника у атмосфери линча која не допушта примерен ефекат демантија. Штета која се на овај начин причињава демократском капацитету јавности и медијској култури је велика: грађани се не снабдевају објективним чињеницама на којима се заснива компетентност у процењивању и одлучивању, већ се доводе у заблуду, а њихова пажња се окупира заменом озбиљних, значајних и чињеничних порука – непоузданим и баналним.

Свако ко креира јавну агенду располаже делом друштвене моћи и стога мора да буде подвргнут јавној контроли и критици, која треба да се темељи на изворним вредностима слободе и истине. Анализа садржаја Кодекса новинара Србије показује да је овај документ примерен и солидно усаглашен са препорукама Савета Европе о медијској саморегулацији. Примена његових стандарда и упутстава у пракси оснажује професионалну новинарску делатност. Међутим, уочено је, такође, и помањкање иницијативе медијских саморегулаторних тела да спроводе своје надлежности. Од цивилног сектора се очекује да ревностније и агилније спроводи своје ингеренције над поштовањем Кодекса новинара Србије како у штампаним тако и у онлајн медијима: надзором, улагањем жалби и доношењем одлука у прописаној процедури, при чему политичке елите сnose одговорност за гарантовање политичке, финансијске и оперативне независности саморегулаторних тела у доношењу одлука и њиховом спровођењу. Консеквентну примену етичког кодекса отежава несагласност међу посленицима струке поводом значајних питања о којима се одлучује. На пример, није изгледно да су професионална удружења спремна на консензус у вези са проширењем овлашћења Савета за штампу у домену санкционисања за кршење етичког кодекса. Већ на сам помен увођења неке врсте лиценце за новинарски рад по угледу на друге професије, многи посленици ове и других јавних делатности у Србији изражавају оштро противљење, тврдећи да би се тако отворила могућност екстерне контроле „неподобних“ новинара.

¹⁶ „Одмах прекинути са сензационалистичким извештавањем о трагедијама и злочинима“, <http://www.politika.rs/scc/clanak/359091/Odmah-prekinuti-sa-senzacionalistickim-izvestavanjem-otragedijama-i-zlocinima>, 13. 7. 2016 (посећено 13. 7. 2016)

¹⁷ Исто.

Ради делотворности правила Кодекса, неопходна је организована подршка Кодексу кроз деловање етичких комитета при удружењима новинара. Искуство савремене европске праксе показује да се легитимисање примењивања санкција због непоштовања кодекса може постићи успостављањем ових комитета, који су састављени од активних и пензионисаних припадника новинарске струке, али и учешћем еминентних представника других професија – у првом реду правника и публициста, и других стручњака који не припадају структурама власти.

Коначно, образовање новинара игра важну улогу у обликовању професионалне самосвести. Стога би надлежне институције државе требало марљиво да контролишу установе и евалуирају програме који се баве формалним и неформалним образовањем новинара, почев од факултета, преко радионица и школа. Такође, у систему обавезног образовања потребно је покренути оне програме и предмете (Медијска писменост, нпр.) који имају сазнајну вредност за успешније и компетентније разумевање медија и развијање критичких комуникационих вештина.

Литература:

1. „Ana Radmilović protiv Nove srpske političke misli“, <http://www.savetzastampu.rs/latinica/zalbeni-postupci/2069>, 30. 7. 2014 (posećeno: 22. 5. 2016)
2. Vodinić Vladimir, Gajin Saša (2006): „Kodeks novinarske struke, Model“, *Heretikus* 2006/1-2. Beograd: Centar za unapređivanje pravnih studija.
3. „Vukašin Obradović na čelu UO Saveta za štampu“, <http://www.asmedi.org/Stranice/Saopstenja.aspx>, 11. 3. 2016 (posećeno 22. 5. 2016)
4. Hallin Daniel, Mancini Paolo (2004): *Comparing Media Systems: Three Models of Media and Politics*. Cambridge University Press.
5. Izveštaj o vlasničkoj strukturi i kontroli medija u Srbiji, br.: 345-00-1829/2015, Savet za borbu protiv korupcije, Beograd, 26. 2. 2015, <http://www.antikorupcija-savet.gov.rs/izvestaji/cid1028-2751/izvestaj-o-vlasnickoj-strukturi-i-kontroli-medija-u-srbiji> (posećeno 20. 8. 2016)
6. Kljajić Veselin (2014): „Srpski štampani mediji u izmenjenom javnom diskursu“, *Media and Communication / Mediji i komunikacije*, god. 1, br. 1, Bijelo Polje: Akademija društvenih nauka.
7. *Kodeks novinara Srbije – Uputstva i smernice*. Beograd: Savet za štampu 2015.
8. „Odmah prekinuti sa senzacionalističkim izveštavanjem o tragedijama i zločinima“, <http://www.politika.rs/scc/clanak/359091/Odmah-prekinuti-sa-senzacionalistickim-izvestavanjem-o-tragedijama-i-zlocinima>, 13. 7. 2016 (posećeno 13. 7. 2016)
9. „Petar Jeremić protiv dnevnog lista Alo“, <http://www.savetzastampu.rs/cirilica/odluke/85/2016/07/11/1189/petar-jeremic-protiv-dnevnog-lista-alo.html> (posećeno 20. 8. 2016)
10. Statut UNS-a, <http://www.uns.org.rs/o-nama/files.html> (posećeno 22. 5. 2016)
11. Stojanović Maja ur. (2015): *Zbornik odabranih pravnih instrumenata Saveta Evrope u vezi sa medijima 2007–2014*, Beograd: Savet Evrope – Kancelarija u Beogradu.

12. <http://www.uns.org.rs/sr/desk/media-news/38950/savet-za-stampu-povecano-krsenje-novinarskog-kodeksa.html> (posećeno 22. 5. 2016)
13. <http://www.savetzastampu.rs/> (posećeno 22. 5. 2016)
14. http://www.savetzastampu.rs/cirilica/pres/95/2016/05/11/1111/savet_kodeks-najbrutalnije-krsen-u-tekstovima-o-pevacici.html (posećeno 22. 5. 2016)

IS THE ETHICAL CODE FOR MEDIA IN SERBIA NECESSARY?

Summary: The subject of this paper is analysis of application the code of ethics in contemporary journalism. As a digital media, Internet fundamentally changes the structure and ethics of journalistic profession. One of the most important questions of journalistic theory and practice nowadays is efficiency of ethical standards inherited from traditional print media in a changed, information environment. Starting from the normative character of social responsibility of media, we analyzed achievements of media self-regulation. The aim of the paper is to examine the relation between the code of ethics and the journalistic profession, using the critical and analytical methods. The subject has been set in the narrative framework that consists of questions: how to improve quality and responsibility of media?; what are the most important ethical standards of journalism in the digital age?; what is the sense of media self-regulation on online platforms?.

We conclude that journalism in Serbia shows examples of breaching of ethical and professional standards. We notice the lack of media self-regulation power, which requests overcoming by measures: strengthening the co-regulation media policy and independent regulatory bodies; introduction of subject Media literacy in the compulsory education.

Key words: printed media, online media, code of ethics, Press Council, Republic of Serbia